

UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 316.6:355.2(043.2)

DZÎC ILONA

**ADAPTAREA SOCIO-PSIHOLOGICĂ A MILITARILOR RECENT
ÎNCORPORAȚI LA MEDIUL MILITAR**

511.03 - PSIHOLOGIE SOCIALĂ

Rezumatul tezei de doctor în psihologie

CHIȘINĂU, 2023

Teza a fost elaborată în cadrul catedrei Psihologie și Științe ale Educației a
Universității Libere Internaționale din Moldova

Conducător științific:

GONȚA Victoria, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

ȘLEAHTIȚCHI Mihail, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar

RUSNAC Svetlana, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Componența consiliului științific specializat:

1. **JELESCU Petru**, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar
2. **RACU Janna**, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar
3. **PALADI Oxana**, doctor habilitat în psihologie, conferențiar universitar
4. **CUCER Angela**, doctor în psihologie, conferențiar universitar
5. **SANDULEAC Sergiu**, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc la data de 08.11.2023, ora 14.00, în ședința Consiliului științific specializat 511.03-21-37 UPS „Ion Creangă”, str. I. Creangă 1, MD-2069, bl.2, Sala Senatului.

Teza de doctor în psihologie și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Centrală a Universității Libere Internaționale din Moldova; pe pagina web a Universității Libere Internaționale din Moldova (www.ulim.md), Biblioteca Științifică a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău și pe pagina web a a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expediat la _____

Secretar științific al CȘS, dr. conf. univ. _____

CUCER Angela

Conducător științific, dr. conf. univ. _____

GONȚA Victoria

Autor _____

DZÎC Ilona

CUPRINS

Reperle conceptuale ale cercetării.....	4
Conținutul tezei.....	8
Concluzii generale și recomandări.....	22
Bibliografie.....	26
Lista publicațiilor autorului la tema tezei.....	28
Adnotare (în română, rusă și engleză).....	31

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Lipsa fundamentelor teoretice și a experienței practice în domeniul militar, precum și impactul negativ al crizei politice, economice, social-psihologice asupra organismului militar au dus la imperfecțiunea sistemului modern de asigurare a securității militare a statului. Acesta a fost unul din motivele principale pentru elaborarea Concepției reformei militare, una din direcțiile căreia este cercetarea științifică a problemelor din domeniul cercetărilor social-psihologice militare, ceea ce presupune crearea și dezvoltarea potențialului militar-științific național. Reformarea sistemului armatei se face în cadrul unei societăți moderne tranzitive, adică în strânsă legătură cu procesele de transformare a structurii sociale a Republicii Moldova. În mediul socio-economic, social-politic și informațional complex, în continuă schimbare, se transformă și portretul socio-psihologic al personalității militarului.

Încadrarea temei de cercetare în preocupările internaționale, naționale, zonale, ale colectivului de cercetare și în context inter și transdisciplinar, prezentarea rezultatelor cercetărilor anterioare. Analiza studiilor privind la fenomenul cercetat ne permite să sistematizăm următoarele direcții de cercetare pentru înțelegerea adaptării socio-psihologice. Problemele teoriei generale a "adaptării" au fost studiate în lucrările lui A.A.Реш [22], С.И. Сороко, А.А.Алдашева [24]; accentul pe studierea "potențialului de adaptare" a fost pus de А.Г. Маклаков [18]. Factorii de adaptare au fost studiați de Е.В. Леонова [17]; Б.Г. Ананьев [12]. Caracteristicile specifice și factorii de adaptare a tânărului încorporat la condițiile din armată au fost cercetate în lucrările: Ж.Г.Сенокосова [23]; А.А.Алдашева [11]; А.А. Налчаджян [19]. Natura specifică a relațiilor într-o echipă militară a fost investigată de В. Г. Демин, П. А. Корчемный [15]. În Republica Moldova fenomenul adaptării a fost studiat de autori, precum: O.Paladi [5], E.Losîi [4], S.Rusnac [8], J.Racu, В.Красковская [16], Н. Букун [1], E.Puzur [7], U. Stati [9], M.Chirilov [2], V.Gonța [3,28], M.Pleşca [6].

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare.

Datorită complexității și caracterului interdisciplinar al problemei adaptării socio-psihologice a tânărului încorporat la condițiile militare, studiul acesteia constituie o temă comună pentru mai multe științe, aflându-se la confluența psihologiei militare, psihologiei sociale a personalității, psihologiei vârstei, psihologiei comunicării, psihologiei educaționale, psihologiei organizaționale și psihologiei managementului, reflectând astfel dinamica producției științifice,

contribuind la identificarea factorilor de risc în sistemul național de apărare, precum și a mecanismelor de depășire a acestora. Tulburările psihice, în rândul tinerilor încorporați, reprezintă una dintre principalele cauze de lăsare la vatră și reprezintă 46% din totalul bolilor din structura ratei generale de demisie a tinerilor încorporați (20). Conform datelor statistice ale Comisiei Centrale de Expertiză Medicală Militară a Forțelor Armate ale Republicii Moldova, există o tendință de creștere a tulburărilor psihice, care sunt depistate cel mai des în rândul militarilor, în primele luni de la încadrare. Pe lângă funcția sa defensivă, organizația militară este o instituție de control și socializare, care produce standardizarea unui nou statut social al individului – militar în termen. Trecerea bruscă de la un statut social la altul implică dificultăți de adaptare la noile condiții de viață. Condițiile serviciului militar impun cerințe destul de stringente pentru personalitatea tânărului încorporat, unde acesta este expus la influențele specifice a numeroși factori de serviciu și de natură socială [32, p.3-5]. Adaptarea la aceste condiții noi pentru un tânăr încorporat în cadrul armatei depinde, în mare măsură, de caracteristicile personale ale acestora. A.G. Maklakov remarcă faptul că un set de caracteristici personale relativ stabile ale militarilor determină succesul adaptării la diferite situații din armată, iar el numește interrelația lor «potențial de adaptare» [18]. Nu în ultimul rând sunt condițiile de serviciu și relațiile în colectivele militare, care rămân mereu tensionate, nu doar între militari în termen, ci și între militari în termen și militari prin contract [13].

Astfel, analiza factorilor prezentate mai sus a ajutat la formularea **problemei de cercetare**, care se bazează pe studierea și determinarea relației dintre factorii de adaptare psiho-socială și nivelul de formare a caracteristicilor individuale ale tinerilor încorporați, care determină succesul adaptării. Totodată, pe soluționarea contradicției dintre necesitatea optimizării potențialului de adaptare a tinerilor încorporați, formarea competențelor socio-personale ale comandanților și lipsa programelor de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor, la nivelul organizatoric și metodologic al activității profesionale a serviciilor de asistență psihologică ale Armatei Naționale a Republicii Moldova.

Scopul studiului: determinarea factorilor psiho-sociali ai adaptării/deadaptării la mediul militar a tinerilor încorporați, elaborarea și aprobarea experimentală a programului formativ de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor, care vizează dezvoltarea potențialului de adaptare al tinerilor încorporați și a competențelor sociale și personale ale comandanților.

În conformitate cu scopul lucrării, au fost formulate următoarele **obiective ale cercetării:**

1. Realizarea unei analize teoretice a direcțiilor de cercetare științifică a fenomenului de adaptare socio-psihologică;

2. Identificarea factorilor și caracteristicilor adaptării socio-psihologice a tinerilor încorporați la mediul militar;

2. Efectuarea analizei socio-demografice a tinerilor încorporați Armatei Naționale pentru perioada de chemare 2010-2020;

3. Investigarea caracteristicilor personale ale tinerilor încorporați care determină succesul adaptării la condițiile din armată, să identifice interrelația acestora și crearea un profil socio-psihologic al personalității tânărului încorporat adaptat;

4. Identificarea competențelor socio-personale ale comandanților din cadrul unităților militare;

5. Elaborarea și determinarea eficientă a unui program programului formativ de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor;

6. Elaborarea și implementarea recomandărilor pentru optimizarea adaptării socio-psihologice a tânărului încorporat în ghidul practic pentru desfășurarea eficientă a activității psihologice în cadrul Armatei Naționale.

În conformitate cu analiza preliminară a problemei, a fost definită **ipoteza de cercetare**: succesul adaptării tinerilor încorporați la condițiile serviciului militar este determinat atât de factorii sociali, cât și de factorii personali și depinde de nivelul potențialului de adaptare a tinerilor încorporați și competențele socio-personale ale comandanților, care pot fi optimizate prin implementarea unui programului formativ de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor.

Metodologia cercetării științifice constă într-un complex de metode: teoretice (analiza surselor științifice, generalizarea materialului științific, metoda ipotetico-deductivă de cercetare și interpretarea rezultatelor); empirice (realizarea, formarea și controlul experimentelor) și metode de statistică matematică.

Problema științifică importantă soluționată constă în determinarea factorilor sociali și psihologici care influențează procesul de adaptare/dezadaptare a tinerilor încorporați, precum și aprobarea experimentală programului formativ de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor, care vizează dezvoltarea caracteristicilor individuale ale militarilor și formarea unui climat moral-psihologic favorabil în unitățile militare. Problema derivă din lipsa acestor programe

la nivel metodico-organizațional al activității profesionale ale serviciilor psihologice din cadrul Armatei Naționale.

Noutatea și originalitatea științifică. Pentru prima dată, în Republica Moldova a fost realizat un studiu longitudinal al profilului socio-demografic și psihologic al tânărului încorporat, precum și un studiu experimental al procesului de adaptare socio-psihologică a tinerilor încorporați, care execută serviciu militar în termen în Armata Națională.

Semnificația teoretică a cercetării este de a preciza și sistematiza cercetarea teoretică a conținutului conceptelor "adaptare", "adaptabilitate", "potențial de adaptare", "factori de adaptare socio-psihologică". Pe baza acestora, au fost evidențiate trăsăturile caracteristice ale personalității adaptate și dezadaptate ale unui tânăr încorporat. Interpretarea teoretică a interrelației dintre caracteristicile socio-personale ale tinerilor încorporați și eficiența adaptării lor la condițiile din armată aduce o anumită contribuție la rezolvarea unor probleme teoretice importante în psihologie.

Valoarea aplicativă a cercetării. Profilul socio-demografic al tânărului încorporat oferă o viziune holistică asupra modului de promovare a rolului de cercetător, ca reprezentant al instituției de apărare. Profilul socio-demografic identificat al tânărului încorporat este unul dintre criteriile care determină capacitatea de apărare a națiunii noastre. Caracteristicile profilului relevant ne permit să formulăm recomandări în elaborarea programelor strategice de îmbunătățire a capacității de luptă a trupelor, de reacție rapidă și de desfășurare rapidă a forțelor și resurselor în condiții de mobilizare. Pe baza regularităților psihologice relevate, în lucrare au fost elaborate recomandări practice și un ghid metodic, "Ghidul psihologic al psihologului militar", care sunt utilizate în activitatea psihologilor militari în scopul optimizării adaptării socio-psihologice a tinerilor încorporați, precum și pentru orientarea comandanților spre o selecție adecvată a militarilor, recomandați pentru servicii în condiții extreme.

Aprobarea și implementarea rezultatelor științifice.

Datele teoretice și empirice obținute pe parcursul cercetării au fost discutate în cadrul ședințelor Catedrei de Psihologie a Universității Independente Internaționale din Moldova și a Universității Pedagogice de Stat din Chișinău, care poartă numele lui I. Creangă. Rezultatele cercetării au fost prezentate la următoarele foruri științifice: Conferințele științifice internaționale "Sănătatea mintală. Combaterea atenuării stresului de luptă" 2011; "Dificultăți de adaptare la mediul militar" 2012; "Paradigme de înțelegere în psihologia modernă" 2012; "Psihologia: Un pas spre viitor" 2012; "Practica psihologică modernă" 2013, "Adaptarea militarilor nou înrolați la

mediul militar" -2013; "Bazele psihologice și pedagogice ale prevenirii și contracarării violenței în sistemul educațional" 2014; "Practica psihologică modernă 2014; "Metode și strategii eficiente de organizare a muncii psihologice la diferite etape ale serviciului militar cu diferite categorii de militari" 2014; "Prerogativa sănătății psihologice a modernității" 2014; "Strategii eficiente de adaptare la etapa de instruire" 2014; Mentalitatea societății în transformare 2015; "Practica psihologică modernă" 2016; "Dezvoltarea armatei naționale în contextul aprofundării reformelor democratice; "Dezvoltarea armatei naționale în contextul aprofundării reformelor democratice" 2019; "Reabilitarea, schimbarea vieții: Cele mai bune practici, provocări și oportunități" 2019, Lituania sau. Drakuninkaitė "Army, State and Society - Past, Present, Future" 2022; "Mental Health in the Security Sector", George C. Marshall European Centre for Security Studies. George C. Marshall European Centre for Security Studies, Germania, 2023.

Publicații la tema tezei. Conținutul principal al tezei este reflectat în 14 lucrări științifice: 1 monografie, 11 publicații în actele unor conferințe internaționale, 2 articole în reviste științifice de specialitate din țara noastră (categoriile B și C).

Volumul și structura tezei. Teza este alcătuită dintr-un rezumat (în limbile română, rusă și engleză), o introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, o bibliografie (283 de surse), 3 anexe, 24 de figuri și 40 de tabele. Textul principal al tezei are 140 de pagini.

Cuvinte-cheie: adaptare social-psihologică, dezadaptare, personalitate, factori sociali, condiții de armată, personalitatea soldatului, militar recent încorporat, comportamentul social-personal al comandantului.

CONȚINUTUL LUCRĂRII

În **introducere** sunt descrise: actualitatea problemei studiate; determinarea gradului de studiere a acesteia în psihologie; formularea scopurilor, obiectivelor și ipotezelor studiului; descrierea bazei metodologice; prezentarea noutății și originalității științifice, precum și semnificații teoretice și practice ale lucrării, aprobarea și implementarea rezultatelor cercetării.

În primul capitol "**Analiza teoretică și metodologică a problemei adaptării socio-psihologice a tinerilor încorporați la mediul militar**" se analizează literatura științifică psihologică cu privire la problema adaptării socio-psihologice a tânărului încorporat. În funcție de viziunile teoretice, diferite școli de cercetare interpretează diferit fenomenul adaptării: unii văd adaptarea ca pe un proces de stabilire a unui echilibru între o persoană și mediu (funcționaliști, neobehiveriști, umaniști, existențialiști), alții ca pe un rezultat al acestui proces (interacționiști) și

alții ca pe un proces și un rezultat (psihanaliști, umaniști). În sens global, "adaptarea" este un proces de interacțiune a omului cu mediul, care are ca rezultat schimbări atât în persoana însăși, cât și în mediul în care trăiește. Analiza punctelor de vedere teoretice și metodologice ne-a permis să elaborăm un tabel al aparatului conceptual al fenomenului de adaptare.

Tabelul 1: Domeniile de cercetare ale fenomenului de adaptare socio-psihologică

[elaborat de autor]

Orientarea spre cercetare	procesului de cercetare	rezultatul procesului de cercetare
Funcționalism	Procesul de adaptare la un mediu nou	-
Psihanaliza	Procesul de schimbare a personalității și a mediului	Personalitate adaptată
Neobihevizorul	Procesul de schimbare a relațiilor sociale	-
Interacționismul	-	Adaptare generală eficientă
Umanismul	Adaptarea ca proces de actualizare	Persoana funcțională
Existențialismul	Adaptarea ca proces de găsire a sensului vieții	-

"Adaptarea socială" se concentrează pe studiul schimbărilor adaptative care au loc în societate. "Adaptarea mentală" studiază schimbările adaptative în sistemul psihofiziologic al unei persoane, în care are loc asigurarea optimă a activității mentale a unei persoane [23]. "Adaptarea socio-psihologică" relevă interacțiunea unei persoane cu mediul social, în procesul căruia are loc asimilarea normelor, valorilor și tradițiilor societății în care trăiește individul. J.G. Senokosov a dat înțelegerea sa despre adaptarea socio-psihologică a tânărului încorporat la serviciul militar - "procesul de alegere a unor astfel de strategii de comportament și forme de comunicare, care permit coordonarea așteptărilor participanților la situația de adaptare existentă în condițiile corespondenței sau neconcordanței dintre valorile de bază ale individului și colectivul militar". [23]. Gradul în care o persoană a stăpânit toate normele și valorile grupului, pe de o parte, și satisfacerea nevoilor sale personale și sociogene, pe de altă parte, arată nivelul de "adaptare" al unui individ în societate. S-a constatat că adaptarea sociopsihologică este un stimulent puternic pentru dezvoltarea personală, iar succesul acesteia depinde de nivelul de dezvoltare a caracteristicilor individuale-personale ale unui anumit individ. Combinarea unor caracteristici personale într-un singur construct formează "potențialul personal de adaptare", care este o proprietate a personalității și care determină limitele capacităților de adaptare ale unui individ, se formează pe parcursul vieții și depinde de periodizarea pe vârste a dezvoltării personale. În studiul potențialului de adaptare, ne impresionează opiniile lui A.G. Maklakov, care include în potențialul

de adaptare următoarele caracteristici personale: stabilitatea neuropsihologică, stima de sine, sentimentul de sprijin social, nivelul conflictului de personalitate și experiența de comunicare socială [18, p. 16-24]. Adaptarea socio-psihologică se formează treptat și este rezultatul interacțiunii diferitelor combinații de factori externi și interni.

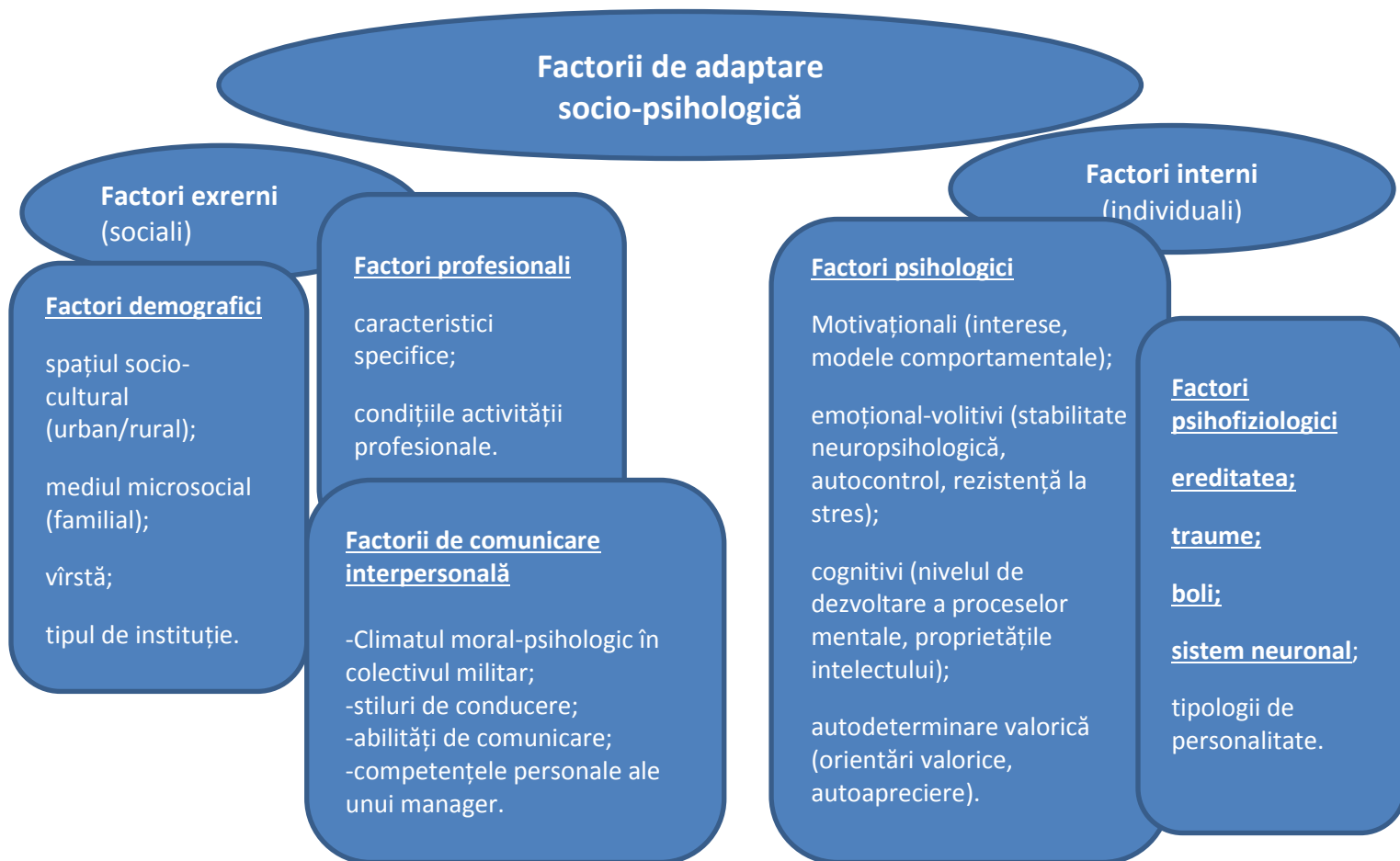

Fig.1. Factorii de adaptare socio-psihologică [elaborat de autor].

Factorii interni includ un număr semnificativ de dispoziții personale care sunt asociate cu trăsăturile individuale de personalitate, a căror dezvoltare implică formarea potențialului adaptativ al individului și manifestarea unei adaptări reușite la o gamă largă de condiții de mediu social. Factorii externi sunt asociați cu influența factorilor sociali determinanți, al căror impact fie promovează, fie împiedică formarea potențialului adaptativ al unei persoane. Analiza teoretică efectuată ne oferă posibilitatea de a prezenta schematic viziunea noastră asupra relației structurale dintre factorii sus-menționați și, în acest context, de a evidenția unele particularități inerente mediului militar (Fig. 1). Adaptarea socio-psihologică este un proces multidimensional și complex

de restructurare a componentelor fiziologice, psihologice și sociale ale activității de viață a militarului recent încorporat la condițiile din mediul armatei. Condițiile militare sunt factori externi de dezadaptare, inclusiv caracteristicile specifice, profesionale ale mediului și interacțiunea interpersonală în echipele militare în conformitate cu reglementările militare și subordonarea clară. Potrivit lui A.S. Shapeev contradicțiile de viață ale adolescenței și necesitatea de a se adapta la noile condiții de viață provoacă stări, precum: anxietate, apatie, stimă de sine inadecvată, protest care, împreună, pot duce la formarea unui comportament distructiv [25 p. 250-255]. Incapacitatea de a satisface mai multe nevoi caracteristice perioadei de vârstă a tânărului încorporaților în armată generează tensiune psihologică și frustrare, ceea ce duce la dificultăți în adaptarea lor [27, p.85-88]. În etapa de adaptare, trăsăturile de personalitate joacă un rol deosebit în facilitarea sau, dimpotrivă, în inhibarea adaptării la condițiile din armată. Analiza teoretică a numeroși cercetători ne-a permis să identificăm și să prezentăm în tabel un model teoretic al caracteristicilor de personalitate ale personalității adaptate și dezadaptate a unui militar recent încorporat.

Tab. 2. Particularitățile individuale ale personalității adaptive și dezadaptive a militarului recent încorporat

Caracteristici psihologice ale personalității	
<i>Personalitatea adaptivă a militarului recent încorporat</i>	<i>Personalitatea dezadaptivă a militarului recent încorporat</i>
Stabilitatea neuro-psihică	instabilitatea neuro-psihică
Autoapreciere adecvată	Stima de sine scăzută, nesiguranță, timiditate
Conceptul de sine pozitiv	Conceptul de sine negativ
Sensibilitate scăzută la conflicte	Rigiditatea emoțională, sensibilitate ridicată la conflicte
Toleranță la stres	agresivitatea
Orientarea către normele etice și morale	Nivel scăzut de normativitate morală
Abilități comunicative ridicate	Prezența unor accentuări ale caracterului, dispoziție depresivă, rezervă, lacrimogenitate
Locus de control extern	Locus de control intern
Motivația și satisfacția pentru serviciul militar	Diminuarea motivației pentru serviciul militar
În tipare comportamentale - disponibilitate pentru noul rol, relații constructive în echipă	În tipare comportamentale - relații nestatutare, comportament suicidal, utilizarea simptomelor somatice
Modele de relații pozitive cu colegii și cu comandantul unității	Dificultăți în stabilirea unei comunicări interpersonale în cadrul unității

Caracteristicile psihologice, individual-personale ale personalității adaptate și dezadaptate constituie un spectru al unor trăsături ale sferelor emoționale, motivaționale, cognitive și sociale ale personalității militarului recent încorporat.

Succesul schimbărilor de adaptare depinde de formarea anumitor caracteristici individuale-personale ale militarului recent încorporat, care formează un construct integral - potențialul personal de adaptare. Studiul factorilor socio-psihologici (interni și externi) care determină formarea potențialului de adaptare ne va permite să identificăm și să comparăm în structura personalității acele caracteristici personale și sociale ale tânărului încorporat, care determină succesul adaptării. Ca urmare, vom putea optimiza adaptarea socio-psihologică prin elaborarea și implementarea programelor de formare a anumitor trăsături de personalitate, ceea ce va duce la adaptarea cu succes a tânărului încorporat la condițiile din armată și la îmbunătățirea calității potențialului de luptă al Armatei Naționale.

Al doilea capitol, "**Studiul empiric al adaptării socio-psihologice**", prezintă obiectivele, sarcinile și etapele experimentului pilot. Sunt descrise metodele studiului și sunt prezentate rezultatele.

În această parte a studiului experimental, au fost formulate următoarele **ipoteze** parțiale:

1. Adaptarea tânărului încorporat este determinată de influența factorilor de natură socio-demografică (mediul nefavorabil în care a crescut și a fost educat individul, nivelul scăzut de educație);

2. Dificultățile de adaptare sunt cauzate de trăsăturile de caracter ale personalității tânărului încorporat (accentuări ale caracterului, instabilitate neuropsihologică, nivel scăzut al stimei de sine, motivației și rezistenței la stres);

3. Competențele socio-personale ale comandanților sunt determinate de specificul serviciului militar în armată, care se manifestă prin prevalența stilului de conducere autoritar (directiv) și prin alegerea competiției (coerciției) ca principală strategie de comportament într-o situație de conflict.

Pe baza ipotezelor formulate, au fost stabilite următoarele **obiective**:

1. Construirea unui profil socio-demografic generalizat care să reflecte caracteristicile sociale ale tânărului încorporat prin analiza datelor socio-demografice, pentru perioada de recrutare 2010-2020;

2. Pe baza rezultatelor cercetării socio-psihologice, să identifice factorii socio-demografici care afectează adaptarea socio-psihologică a tinerilor încorporați recent;

3. Să identifice caracteristicile personale ale tânărului încorporat (accentuarea caracterului, stabilitatea neuropsihologică, stima de sine, motivația și rezistența la stres) care determină adaptarea cu succes la diferite situații din armată;

4. Să examineze trăsăturile specifice ale competențelor socio-personale ale comandanților în mediul armatei.

Caracteristicile eșantioanelor

Pentru realizarea studiului socio-demografic, am utilizat datele personale ale tinerilor încorporați, care au fost înrolați în armată în perioada 2010-2020. Dimensiunea totală a eșantionului studiului de mai sus a fost de 23766 de tineri încorporați. Intervalul de vârstă: 18-25 de ani.

Pentru implementarea studiului socio-psihologic (2018), dimensiunea totală a eșantionului a fost de 302 de tineri încorporați (interval de vârstă: 18-24 de ani) și 20 de militari prin contract care dețin funcția - comandant de pluton, companie (interval de vârstă: 21-26 de ani).

Pentru prelucrarea datelor au fost utilizate pachetele statistice SPSS 22.0 și Excel

În cadrul experimentului de constatare au fost utilizate următoarele metode:

- Ancheta socială;
- Chestionarul de personalitate „ADAPTABILITATE” A. G. Maklakov și S. V. Chermyanin (1993);
- Chestionarul multifactorial de personalitate „SMOL”, adaptat de V.P. Zaitsev, V.N. Koziulia (1994);
- Chestionarul de evaluarea stabilității neuro-psihice „Prognoz-1” de V.Y. Rybnikov (1985);
- Chestionarul de evaluare a autoaprecierii "Self-Assessment Questionnaire" de S.V. Kovalev (1991);
- Metoda "Motivația succesului și teama de eșec" de A.A. Rean (2003);
- Metoda proiectivă "Omul sub ploaie" de E. Romanova și T. Sytko (1992);
- Metoda "Autoevaluarea stilului de management" de E.P. Ilyin (2004);
- Metoda "Determinarea modalităților de gestionare a conflictelor".Kenneth W. Thomas, Ralph H. Kilmann (1973),

Plecând de la sarcinile de cercetare socio-demografică, am analizat sinteza caracteristicilor socio-demografice ale tinerilor încorporați recent din perioada de recrutare 2010-2020 (23766 de tineri încorporați), după următoarele criterii: tipologia familiei (completă/incompletă), locul de reședință (sat, oraș) și nivelul de educație al militarului recent încorporat. Examinând datele din chestionare pentru fiecare criteriu în parte, este de remarcat faptul că intervalul de vârstă al eșantionului nostru variază între 18-25 de ani, tinerii încorporați provin din mediul rural (media în perioada 2010-2020 este de 74%), în comparație cu mediul urban (media în perioada 2010-2020 este de 26%), iar majoritatea au un nivel mediu de educație. Rezultatele studiului nostru arată că cei mai mulți dintre tinerii încorporați (43%) sunt tineri care au absolvit învățământul secundar superior, (38%) tinerii încorporați cu studii secundare profesionale.

Tinerii încorporați care au fost chemați în armată după terminarea clasei a 12-a reprezintă 12%. Analizând impactul tipologiei familiei (completă/incompletă), observăm o tendință de creștere a familiilor monoparentale în care au fost crescuți tinerii încorporați. Astfel, pentru perioada 2010-2020, rata medie a tinerilor încorporați care au crescut în familii incomplete este de 30%. Studiu sociopsihologic al tinerilor încorporați (2018). Analiza caracteristicilor socio-demografice ale eșantionului (302 tineri încorporați) arată că majoritatea tinerilor încorporați (97% - 293 de persoane) înrolați în armată cu vârsta de 18-20 de ani locuiesc în mediul rural (77% - 233 de persoane) și au absolvit gimnaziul (48% - 145 de persoane) sau învățământul secundar profesional (40% - 121 de persoane). Un procent destul de ridicat de tineri încorporați (41% - 124 de persoane) din acest eșantion au crescut și au fost crescuți în familii destrămate.

O analiză a caracteristicilor psihologice a permis identificarea tendințelor generale în profilul de personalitate al tinerilor încorporați în Armata Națională. Prelucrarea și analiza datelor a permis identificarea a 41 % (126 de persoane) dintre tinerii încorporați recent, cu diverse trăsături de caracter accentuate. Cel mai mare număr de tineri încorporați a fost identificat cu profiluri de personalitate care reflectă caracteristicile tipurilor de răspuns stenotic (35 % - 19 persoane) și mixt (25 % - 36 de persoane), caracterizate prin prevalența trăsăturilor excitabile și o activitate pronunțată de contracarare a influenței mediului militar. Analizând manifestările stabilității neuropsihologice, concluzionăm că majoritatea tinerilor încorporați, 42% (128 persoane), au indicatori medii ai nivelului de manifestare a stabilității neuropsihologice, iar cel mai mare număr de tineri încorporați, 51% (154 persoane), au un nivel mediu de rezistență la stres. Indicii scăzuți au fost observați la 31% (94 de persoane) - aceștia sunt acei militari cărora le este foarte greu să

depășească dificultățile și nu pot tolera stresul emoțional și volitiv. Percepțiile privind dezvoltarea potențialului de adaptare au arătat că jumătate dintre tinerii încorporați, 50% (150 de persoane), au un nivel scăzut de dezvoltare a potențialului de adaptare. Motivația eșecului a fost detectată la 32% (95 de persoane) și stima de sine scăzută la 31% (94 de persoane) dintre subiecți.

Coeficientul de corelație de rang Spearman a fost utilizat pentru a examina statistic relația dintre variabilele psihodiagnostice. Ca rezultat, s-a constatat că indicatorii de stabilitate neuropsihologică s-au corelat pozitiv cu indicatorii de accentuare a caracterului tinerilor încorporați și potențialul personal de adaptare ($r=0,48$), abilitățile de comunicare ($r=0,39$), stima de sine ($r=0,45$), percepția situației adverse ($r=0,39$) și condițiile socio-demografice de dezvoltare a tinerilor încorporați ($r=0,40$). Se remarcă o corelație puternică ($r=0,72$) între indicatorii de stabilitate neuropsihologică. Se detectează un nivel slab de semnificație ($r=0,24$), între indicatorii de stabilitate neuropsihologică și normativitatea morală și o corelație negativă moderată ($r=-0,48$) între indicatorii de motivație și stabilitatea neuropsihologică. Unul dintre obiectivele studiului nostru a fost acela de a examina competențele sociale și personale ale comandanților. Astfel, analizând raportul procentual al datelor obținute, ajungem la concluzia că cel mai mare număr de comandanți 30% (6 persoane) în situații de conflict recurg la comportamente de tipul competiției, iar stilul de conducere al celor mai mulți comandanți de unități este stilul autoritar - 50% (10 persoane). Astfel, competențele socio-personale ale comandanților sunt determinate de specificul serviciului militar în armată. Prin urmare, în acest context, cel mai eficient stil de management în armată este stilul autoritar, care a fost întâlnit la cel mai mare număr de comandanți de unitate pe care i-am chestionat. Poate că atunci când un comandant se confruntă cu sarcini ambigue pe termen lung legate de stabilirea unor relații de încredere între tinerii încorporați, de crearea unei coeziuni de grup și a unui climat moral și psihologic favorabil în cadrul echipei, acest tip de conducere nu este suficient de eficient. Ca urmare, semnele de inadaptare în rândul tinerilor încorporați sub comanda unor comandanți autoritari sunt exacerbate. Prevalența unui stil de conducere autoritar (directiv) în rândul comandanților explică, de asemenea, alegerea de către aceștia a unei strategii de comportament conflictual - competiția (coerciția), în care poziția celuilalt nu este luată în considerare.

Analiza interrelațiilor dintre caracteristicile socio-personale ale militarilor ne-a permis să construim o ierarhie a principalelor caracteristici ale unui militar recent încorporat, care determină succesul adaptării socio-psihologice. Astfel, motivația ($r= -0,55$) ocupă prima poziție între toate

caracteristicile psihologice pe care le-am studiat, care determină constructul integral - potențialul de adaptare și contribuie la o adaptare eficientă. În ierarhia caracteristicilor socio-psihologice care contribuie la optimizarea adaptării socio-psihologice a tinerilor încorporați sunt determinate următoarele trăsături caracteristice: reziliența neuropsihologică ($r=0,48$), situația socio-demografică de dezvoltare a personalității ($r=0,46$), stima de sine ($r=0,44$), rezistența la stres ($r=0,43$), nivelul de dezvoltare a abilităților comunicative ($r=0,39$) și normativitatea morală ($r=0,24$). În consecință, adaptarea socio-psihologică eficientă se bazează pe motivația constructivă de a obține succesul de către tinerii încorporați în etapa inițială a serviciului militar obligatoriu.

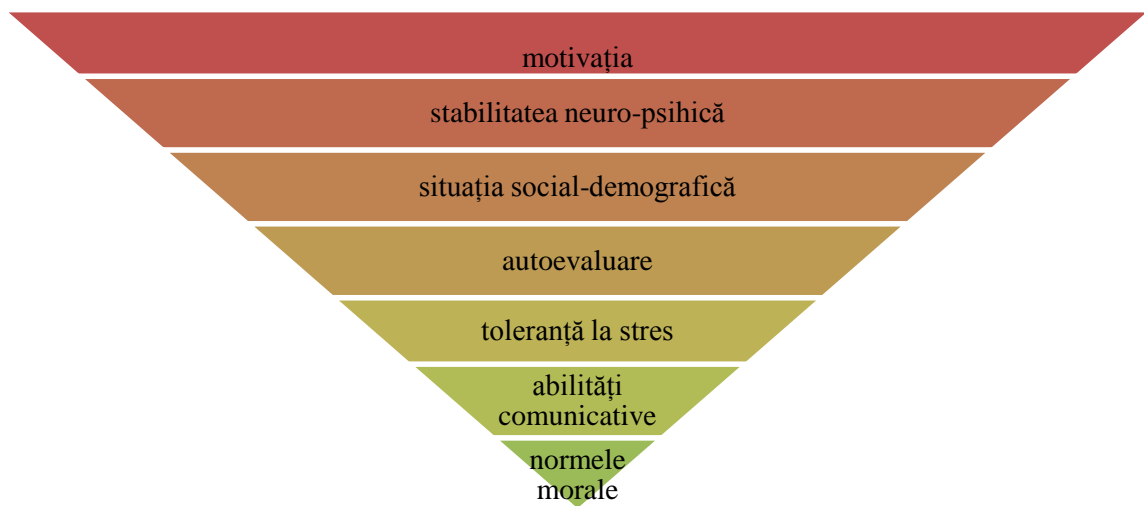

Figura 1. Ierarhia caracteristicilor personale care determină adaptarea socio-psihologică a unui militar recent încorporat

Analiza interacțiunilor corelaționale dintre trăsăturile caracteristice ale tinerilor încorporați ne-a permis să construim un profil socio-psihologic al personalității tinerilor încorporați adaptați și neadaptați. Astfel, profilul de personalitate al militarului recent încorporat adaptat include următoarele trăsături caracterologice: un caracter complex, fără dominanța unora dintre trăsăturile sale (accentuări), potențial personal adaptativ format, stabilitate neuropsihologică, stimă de sine adecvată, motivație, capacități de comunicare dezvoltate, normativitate morală și rezistență la stres.

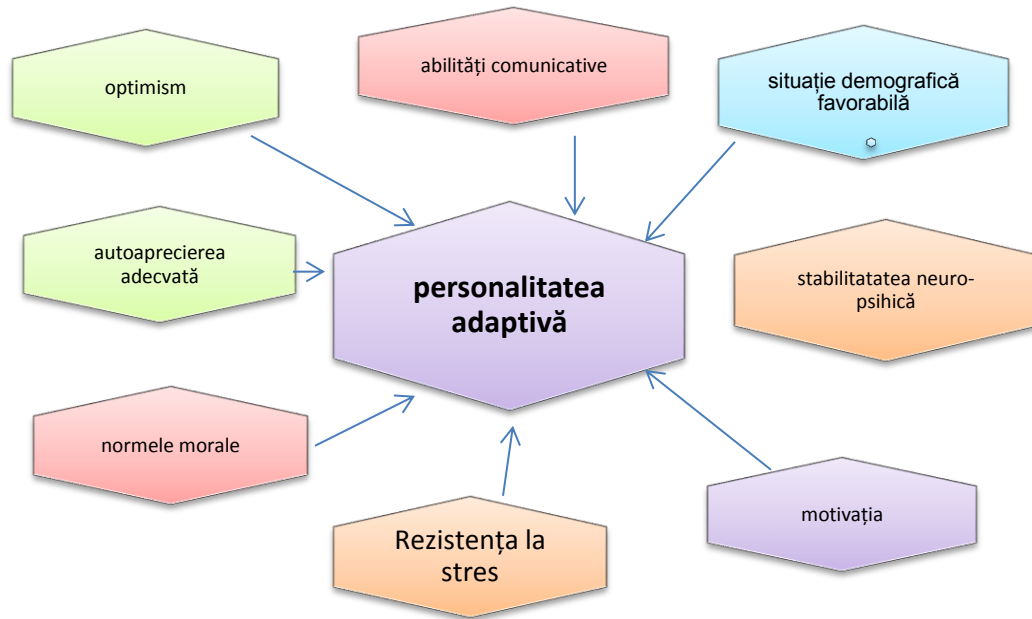

Figura 2. Profilul de personalitate al unui militar recent încorporat adaptat

Manifestarea dezechilibrului în interacțiunea dintre condițiile din armată și trăsăturile de caracter ale tânărului încorporat duce la un proces polar de adaptare - dezadaptare. Rezultatele studiului nostru au arătat că personalitatea dezadaptativă a unui militar recent încorporat posedă următoarele caracteristici socio-personale: condiții socio-demografice deficitare sau nefavorabile de dezvoltare a personalității, prezența diverselor trăsături de caracter accentuate, instabilitate neuropsihologică, niveluri scăzute ale stimei de sine, motivației, rezistenței la stres, normativității morale și abilităților comunicative.

Indicii scăzuți ai caracteristicilor socio-personale de mai sus conduc la lipsa potențialului personal de adaptare și, ca urmare, duc la manifestarea unui comportament dezadaptativ al tânărului încorporat în echipa armatei.

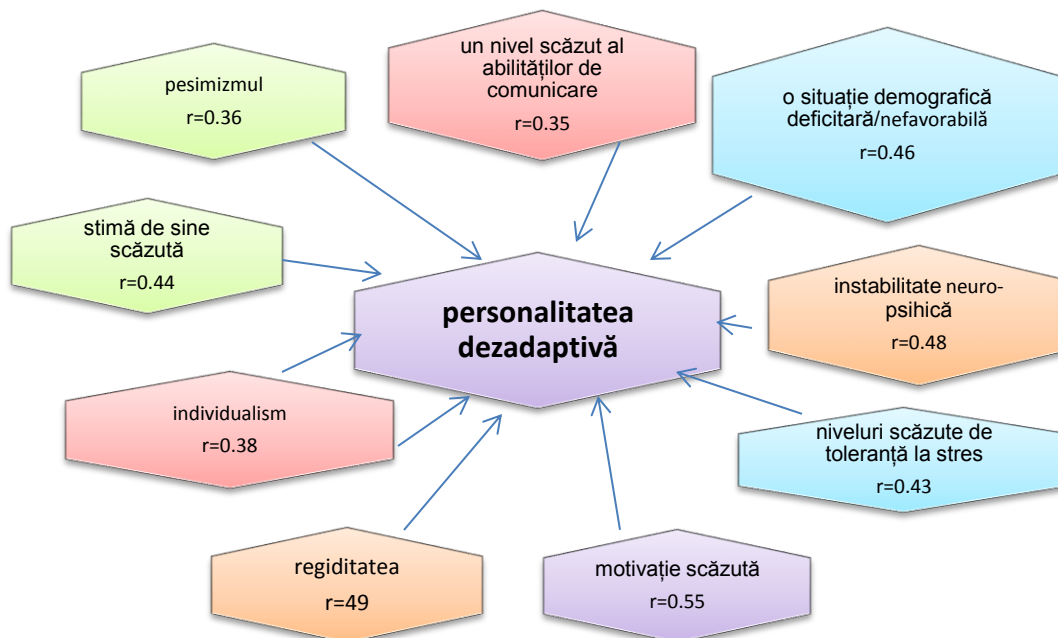

Figura 3. Profilul de personalitate al unui militar recent încorporat neadaptat, cu prezentarea valorilor statistice semnificative

Modelele comportamentale de comportament dezadaptativ se manifestă cel mai des prin relații nestatutare și încălcări ale disciplinei în unități, prin acțiuni demonstrative și de șantaj și manifestări ale comportamentului suicidal, reducerea eficienței în activitățile profesionale și până la apariția diferitelor tipuri de boli neuropsihice [14, p. 10-17]. În acest context, relevanța studiului nostru este confirmată de prezența problematicii în acest domeniu, în care posibilitatea optimizării adaptării socio-psiologice a tinerilor încorporați la condițiile din mediul armatei joacă un rol important.

Cel de-al treilea capitol, "**Optimizarea adaptării socio-psiologice a tinerilor încorporați recent prin formarea trăsăturilor de personalitate a militarilor**", prezintă baza metodologică a experimentului formativ.

Scopul acestei secțiuni a lucrării a fost elaborarea, testarea și evaluarea eficienței modelului și programului formativ de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor. Următoarele **obiective** au fost trasate pentru a implementa scopul lucrării:

1. Justificarea științifică, elaborarea și aprobarea unui program care vizează optimizarea potențialului de adaptare a tinerilor încorporați și dezvoltarea competențelor socio-personale ale

comandanților pentru a asigura prevenirea comportamentelor dezadaptative la militarii recent încorporați;

2. Să evalueze eficiența programului elaborat prin psihodiagnoze repetate pentru a compara rezultatele obținute de grupul experimental și de grupul de control.

Ipoteza experimentului de formare: adaptarea socio-psihologică reușită a tinerilor încorporați este posibilă prin utilizarea unui program formativ de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor, având drept scop optimizarea potențialului de adaptare a tinerilor încorporați și formarea competențelor socio-personale ale comandanților.

La elaborarea programului formativ de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor am ținut cont și de concluziile generale obținute în cadrul experimentului de constatare. Astfel, nivelul scăzut de dezvoltare a unor trăsături individuale de personalitate conduce la un potențial de adaptare deficitar și la o inadaptabilitate a militarului recent încorporat la condițiile din armată. În plus, stilul de conducere autoritar instituit de comandanții de unitate poate influența negativ dinamica adaptării socio-psihologice a tinerilor încorporați la stabilirea relațiilor de subordonare în cadrul colectivelor militare.

Astfel, aceste studii au condus la ideea de a crea un program formativ care să includă atât tinerii încorporați, cât și comandanții unităților lor. Ca urmare, am dezvoltat și testat un program special format din 2 blocuri, în care primul bloc a avut ca scop optimizarea potențialului de adaptare al tinerilor încorporați, iar al doilea bloc a fost orientat spre dezvoltarea competențelor sociale și personale ale comandanților lor prin formarea abilităților de comunicare.

În grupul de participanți la primul bloc al programului au fost incluși tinerii încorporați cu indicatori scăzuți ai nivelului de formare a caracteristicilor psihologice ale personalității. Astfel, au fost selectați 10 tineri încorporați dintr-un batalion de instrucție (302 bărbați) format din trei subunități (100 de bărbați în fiecare) (30 de bărbați în total). Din grupul de participanți la cel de-al doilea bloc al programului au făcut parte comandanții unităților în care activează tinerii încorporați. Astfel, au fost selectați 12 comandanți. Ca urmare, având în vedere metodologia experimentului formativ și structura programului pe care l-am elaborat, s-a decis implementarea experimentului în cadrul fiecărei unități. Astfel, au fost formate un grup experimental și un grup de control al experimentului formativ:

Grupa 1: grupa experimentală 1, compania I, unde a fost aplicat programul formativ de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor: participanții primului bloc au fost tineri încorporați (10 persoane), iar participanții celui de-al doilea bloc au fost comandanți (6 persoane);

Grupa 2: Grupa experimentală 2, compania II, unde programul nostru dezvoltat din primul bloc a fost realizat doar cu categoria tinerilor încorporați (10 persoane);

Grupa 3: Grupa de control, compania III, unde nici tinerii încorporați și nici comandanții lor nu au fost supuși programului formativ de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor

Compararea statistică a loturilor experimentale și de control ale tinerilor încorporați și comandanților lor înainte de începerea experimentului de formare a demonstrat omogenitatea acestora în funcție de constructele studiate - intensitatea accentuărilor caracteriale, stabilitatea neuropsihologică, rezistența la stres, adaptabilitatea, stima de sine, motivația, situația socială la tânărul încorporat, precum și stilul de conducere și strategia de comportament în situații de conflict la comandanții de unități. În total, au fost efectuate 19 sesiuni de pregătire psihologică, cu o durată cuprinsă între 90 și 120 de minute.

Pentru a determina eficacitatea programului formativ de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor, elaborat și testat în timpul experimentului de formare, au fost efectuate teste de control (retestarea) pentru a evalua eficacitatea activității desfășurate.

Datele psihodiagnostice obținute de grupul experimental №1 demonstrează că există diferențe semnificative înainte și după training la toate scalele diagnosticate. Comparând indicatorii obținuți de nivel de semnificație (nivel de semnificație $p \leq 0,05$) pentru toate caracteristicile personale ale tinerilor încorporați, determinăm că cele mai pronunțate schimbări au avut loc: potențialul personal adaptativ ($W = -2,803$ $p = 0,005$), stabilitatea neuropsihologică ($W = -2,805$ $p = 0,005$), motivația ($W = -2,814$ $p = 0,005$), stima de sine ($W = -2,803$ $p = 0,005$) și percepția situației adverse ($W = -2,919$ $p = 0,004$).

Astfel, am obținut date privind schimbări pozitive în trăsăturile individuale-personale ale militarilor, ale unității în care s-au desfășurat sesiunile de instruire și ale comandanților acestor unități. Prezența schimbărilor pozitive a permis tinerilor încorporați să se adapteze eficient în mediul armatei. Luând în considerare rezultatele obținute de grupul experimental №2, observăm că diferențele semnificative ($p \leq 0,05$), există doar pentru unele caracteristici diagnosticabile. Rezultatele tehnicii SMOL au identificat schimbări semnificative pe următoarele scale: rigiditate

($W=-2,366$ $p=0,018$), individualism ($W=-2,384$ $p=0,017$) și anxietate ($W=-2,524$ $p=0,012$). În mod similar, s-a înregistrat o schimbare mai intensă în cazul următorilor indicatori: potențial personal de adaptare ($W=-2,805$ $p=0,005$), stabilitate neuropsihologică ($W=-2,521$ $p=0,012$), motivație ($W=-2,859$ $p=0,004$) și stimă de sine ($W=-2,499$ $p=0,012$).

Subiecții din grupul experimental 2, au devenit mai puțin anxioși, mai încrezători, stima de sine și trăsăturile lor comunicative s-au îmbunătățit semnificativ, dar succesul adaptării lor a depins de percepția factorilor externi ai situației în care se aflau.

Datele psihodiagnostice care au fost obținute în urma testării inițiale și a retestării grupului de control ne arată că nu au existat schimbări semnificative în trăsăturile de caracter ale tinerilor încorporați care nu au participat la programul formativ de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor. Astfel, putem concluziona că tinerii încorporați care nu au participat la experimentul formativ nu au fost capabili să își schimbe singuri trăsăturile individuale-personale și să se adapteze eficient la condițiile din armată.

Următoarea etapă a studiului nostru a fost compararea indicatorilor medii ai grupului experimental și ai grupului de control. În analiza datelor statistice efectuate prin criteriul U-criteriu Mann-Whitney a grupului experimental №1 și a grupului de control, se observă diferențe statistice la nivelul atributelor studiate măsurate cantitativ în toate atributele diagnosticate (nivel de semnificație $p \leq 0,05$). Acest lucru sugerează că subiecții din grupul de control, chiar și după o lună de ședere activă în armată, încă mai întâmpină dificultăți legate de adaptarea la noile condiții de viață, în timp ce tinerii încorporați, participanți la programul formativ de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor, au crescut semnificativ nivelul trăsăturilor de caracter care influențează succesul adaptării la condițiile din armată. Analiza datelor statistice prin criteriul U Mann-Whitney a grupului experimental №2 și a grupului de control arată că se constată diferențe semnificative (nivel de semnificație $p \leq 0,05$) nu pentru toate, ci doar pentru unele scale: tehnica SMOL (supercontrol, labilitate emoțională și anxietate), potențialul personal de adaptare, stabilitatea neuropsihologică, motivația și percepția situației nefavorabile. Astfel, concluzionăm că în unitatea în care doar tinerii încorporați au urmat programul formativ de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor, se produc schimbări în caracteristicile individuale-personale; totuși, pentru a ne atinge scopul, este nevoie de o muncă psihologică suplimentară cu comandantii unităților în care tinerii încorporați efectuează serviciul militar.

După o lună de interacțiune activă între tinerii încorporați și comandanții lor, a fost realizat un studiu psihodiagnostic repetat cu grupul de control și grupul experimental de comandanți de unitate, care a arătat că au existat diferențe semnificative înainte și după instruirea grupului experimental de comandanți pe unele dintre scalele diagnosticate. Comparând indicatorii obținuți de nivel de semnificație (nivel de semnificație $p \leq 0,05$) ai stilului de conducere și comportament în situații de conflict al comandanților de unități, putem stabili că cele mai semnificative schimbări au fost observate în astfel de stiluri de conducere precum cel autoritar ($W = -2,030$ $p = 0,041$) și democratic ($W = -2,182$ $p = 0,026$), precum și cel de cooperare ($W = -2,173$ $p = 0,023$), ca strategii de comportament în situații de conflict. Astfel, comandanții de unități care au urmat un curs de instruire vor alege mai des cooperarea ca una dintre modalitățile de interacțiune în aceste situații în conflictele apărute.

Cu grupul de control al comandanților (C.G.) nr.2, de asemenea, a fost efectuat psihodiagnosticul repetat (re-test), care a arătat că în perioada de timp, între psihodiagnosticul primar și cel secundar, nu au apărut modificări semnificative.

Următorul pas al studiului nostru a fost compararea rezultatelor grupului experimental cu cele ale grupului de control al comandanților de unități, rezultate obținute în urma unor psihodiagnoze repetate. Analizând diferențele statistice semnificative prin criteriul U Mann-Whitney ale grupurilor experimentale și de control de comandanți de unități cu privire la caracteristici precum stilul de conducere și strategiile de comportament în situații de conflict, observăm că cele mai semnificative rezultate (nivel de semnificație $p \leq 0,05$) se regăsesc la scala de cooperare ($U = 0,005$; $p \leq 0,05$).

Astfel, constatăm că programul formativ de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor, desfășurat cu comandanții de unități, a influențat pozitiv schimbarea modalităților de comportament în situații de conflict. De asemenea, rezultatul aprobării programului elaborat de autor a fost formarea competenței socio-personale a comandantului în stabilirea relațiilor interpersonale cu tinerii încorporați în condițiile mediului militar.

Concluzii generale și recomandări

În concordanță cu tematica lucrării de doctorat, ipoteza principală, scopurile și obiectivele cercetării, s-au obținut următoarele rezultate științifice:

1. În cadrul analizei abordărilor teoretice și metodologice s-a stabilit că adaptarea socio-psihologică este un fenomen complex și cu multiple fațete [33, p. 130-134]. Formarea adaptării

socio-psiho-logice este determinată atât de factori externi (sociali), cât și interni (personali). Factorii externi, sociali studiați includ: factorii demografici - spațiul socio-cultural, mediul micro-social, vârsta și tipul instituției de învățământ, precum și factorii de comunicare interpersonală - competențele sociale și personale ale comandanților. Factorii interni, studiați, includ nivelul de dezvoltare a trăsăturilor de caracter ale personalității tânărului încorporat (stima de sine, stabilitatea neuropsihologică, motivația, accentuarea caracterului, rezistența la stres). Cu cât este mai ridicat nivelul de dezvoltare a acestor trăsături, cu atât este mai mare probabilitatea de reușită a adaptării socio-psiho-logice și cu atât mai mare este gama de factori de mediu la care individul se poate adapta [34, p.241-247]. Trăsăturile caracteristice ale personalității sunt corelate între ele și constituie una dintre caracteristicile integrale ale dezvoltării psihice a unei personalități - potențialul personal de adaptare, care permite diferențierea persoanelor după gradul de rezistență la impactul stresorilor psiho-emoționali.

2. Profilul socio-demografic al tânărului încorporat din ultimii 11 ani contribuie la construirea unei imagini a resurselor umane de apărare a statului într-o societate în tranziție [30, p. 102-110]. Studiul caracteristicilor socio-demografice ale tinerilor încorporați reflectă pe deplin situația din Republica Moldova.

3 Rezultatele activității experimentale ne-au demonstrat că factorii sociali și personali care influențează adaptarea socio-psiho-logică a tinerilor încorporați la condițiile din armată sunt strâns interconectați între ei.

În primul rând, luând în considerare influența factorilor demografici, observăm că însăși perioada de vârstă a adolescenței, când tinerii sunt înrolați în armată, sugerează deja dificultăți în formarea potențialului de adaptare. Astfel, conform datelor statistice ale studiului nostru, există o tendință de creștere a numărului de tineri încorporați crescuți în familii monoparentale. Principalul contingent de recrutare are studii gimnaziale/profesionale și locuiește în mediul rural; acest fapt poate fi explicat prin situația economico-financiară scăzută a familiilor din mediul rural, pe de o parte, și prin criza sistemului educațional, pe de altă parte. Ca urmare, în armată sunt înrolați cetățeni vulnerabili din punct de vedere social și imaturi din punct de vedere psihologic, a căror adaptare socio-psiho-logică nu s-a format încă.

În al doilea rând, un studiu psihologic al personalității tinerilor încorporați arată că cei mai mulți dintre ei prezintă instabilitate nervoasă și mentală, motivată de un eventual eșec și de trăirea unor emoții negative care influențează manifestarea unei stime de sine dezechilibrate [27, p. 85-

88]. Prin urmare, fiecare al doilea militar recent încorporat, ajungând într-un mediu nefamiliar armatei, întâmpină dificultăți de adaptare.

În al treilea rând, adaptarea cu succes a tinerilor încorporați este determinată în mare măsură de factorii externi ai comunicării interpersonale prin dezvoltarea competențelor socio-personale ale comandanților militari.

4. În partea formativă a studiului a fost stabilită dinamica pozitivă de dezvoltare a tuturor variabilelor studiate în condiții experimentale special create.

5. Rezultatele activității formative au relevat posibilitatea dezvoltării trăsăturilor caracteristice ale unei personalități și au demonstrat că tinerii încorporați se adaptează eficient la noile condiții de viață din armată în acele subunități în care a fost implementat un program de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor.

Analiza rezultatelor științifice obținute în cadrul lucrării de doctorat ne permite să concluzionăm că se confirmă ipoteza studiului, și anume, succesul adaptării tinerilor încorporați la condițiile serviciului militar este determinat atât de factorii sociali, cât și de factorii personali și depinde de nivelul potențialului de adaptare a tinerilor încorporați și competențele socio-personale ale comandanților, care pot fi optimizate prin implementarea unui program formativ direcționat la dezvoltarea a caracteristicilor individuale ale militarilor.

Recomandări pentru organizarea procesului de adaptare social-psihologică.

Pe baza rezultatelor studiului, recomandările au fost organizate în funcție de factorii (sociali și personali) care influențează formarea potențialului de adaptare al tinerilor încorporați. Astfel, în mod convențional, le-am împărțit în 2 grupe: în prima grupă au fost incluse recomandările care vizează schimbări pozitive în aspectul social al contingentului de tineri încorporați, iar în cea de-a doua grupă au fost incluse cele axate pe dezvoltarea trăsăturilor personale ale tinerilor încorporați în mediul armatei.

Recomandări care vizează optimizarea dezvoltării trăsăturilor de personalitate ale tinerilor încorporați.

➤ în vederea îmbunătățirii asistenței psihologice a tinerilor încorporați recent pe următoarele direcții: metodologic-organizatorică (planificarea și organizarea activităților serviciilor psihologice în Armata Națională); exploratorie (utilizarea instrumentelor de psihodiagnostic în scopul studierii capacităților de adaptare a tinerilor soldați și identificarea timpurie a tinerilor încorporați neadaptați); consultativă (utilizarea metodelor moderne de

asistență psihologică în situații problematice ale soldaților); corectiv-dezvoltare (dezvoltarea personalității tinerilor încorporați recent).

➤ orientează activitatea psihologilor militari spre elaborarea și realizarea unor programe psihologice care vizează dezvoltarea standardelor valorice și comportamentale, a încrederii în sine, a unei stime și percepții de sine adecvate, a autocontrolului, a particularităților comunicative, a alegerii strategiilor comportamentale în situații de conflict. Instruirea în metode de autoreglare a stărilor psiho-emoționale și însușirea strategiilor comportamentale de către tinerii militari, în scopul prevenirii fenomenelor negative în perioada de adaptare la condițiile de activitate de viață din armată.

Perspective de cercetare. Acest studiu a reprezentat o etapă definitivă în studierea problemei adaptării socio-psihologice a tinerilor încorporați la condițiile din armată. Încercarea pe care am făcut-o de a evidenția toate aspectele psihologice ale adaptării nu are pretenția de a fi completă. În acest sens, vom distinge următoarele direcții de cercetare ulterioară a acestei probleme:

1) studierea factorilor adaptativi/desadaptativi ai adaptării socio-psihologice a militarilor prin contract, precum și a studenților Academiei Militare "Alexandru cel Bun" la etapa inițială a carierei militare;

2) studierea mecanismelor adaptative/dezadaptative de adaptare socio-psihologică a militarilor, în timpul desfășurării în zonele de operații ale misiunilor naționale și internaționale de menținere a păcii.

Bibliografie:

1. BUCUN, Nicolae; SÎRBU, Adriana-Evelina. Servicii complexe pentru adaptarea psihosocială a copiilor cu dizabilități. In: *Univers Pedagogic*. 2016, nr. 3(51), pp. 97-110. ISSN 1811-5470.
2. CHIRILOV, M. Particularitățile psihosociale ale adaptării studenților în mediul militar instituțional. In: *Revista Militară. Studii de securitate și apărare*. 2014, nr. 1(11), pp. 76-84. ISSN 1857-405X.
3. GONȚA, V. Formarea imaginii de sine la adolescenți: paradigme teoretice și aspecte ale cercetării empirice . In: *Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială* . 2006, nr. 2, pp. 64-72. ISSN 1857-0224
4. LOSÎI, Elena. Dezadaptarea psihosocială a preadolescenților dependenți de jocurile computerizate. In: *Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială* , 2007, nr. 9, pp. 18-23. ISSN 1857-0224.
5. PALADI, O. Orientările valorice și adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței: abordări teoretice. Chișinău: Print-Caro SRL, 2021. 261 p. ISBN 978-9975-48-190-8.
6. PLEȘCA, M. Profilurile psihologice ale studenților cu diferite mecanisme de adaptare la activitatea de învățare. In: *Revistă de științe socioumane*. 2012, nr. 2 (21), pp. 56-48. ISSN 1810-9551
7. PUZUR, E. Caracteristicile procesului de adaptare psihosocială a studenților la mediul universitar. În *Revista științifică a USM*, Chișinău, 2008, nr.5 (15), p. 179-183. ISSN 1814-3199
8. RACU, Ig. RACU, Iu. Psihologia dezvoltării. In: U.P.S. «Ion Creangă». 2007. 257 p. ISSN 1857-4432
9. STATI, U. Climatul psihosocial și coeziunea în dinamica colectivului militar. In: *Revista militară. Studii de executare și apărare*. 2013, nr. 1 (9), pp. 68-73. ISSN 1857-405X
10. VERDEȘ, V., RUSNAC, S. Adaptabilitatea social-psihologică ca o condiție a depășirii crizei vârstei adulte. In: *Preocupări contemporane ale științelor socio-umane*. Ediția a VI-a / Vol.1, 11-12 decembrie 2015, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Universitatea Liberă Internațională din Moldova, 2015, pp. 389-397. ISBN 978-9975-933-80
11. АЛДАШЕВА, А. Психологическая адаптация специалистов ВМФ к условиям деятельности: диссертация ... доктора психологических наук : 19.00.03. - Бишкек, 1995. - 381 с. (без данных)

12. АНАНЬЕВ, Б. Избранные труды: в 2т/Акад.пед.наук СССР.- М.:Педагогика,1980 ISBN 978-5-459-01081-7
13. ГЛОТОЧКИН, А. Общественное мнение, групповое настроение, традиции в воинском коллективе. М.: ВПА, 1971. 186 с. ISBN 5-8243-0084-4.
14. КВАСОВ, С. Социально-психологические аспекты адаптации молодого пополнения к военной службе// Воен.-мед. журн. – , 1999. – № 1. – С. 10-17. ISSN 0026-9050
15. КОРЧЕМНЫЙ, П. *Военная психология: методология, теория, практика*. М.: Воениздат. 2010. 340 с. ISBN 978-5-7695-3569-7
16. КРАСКОВСКАЯ, В., РАКУ, Ж. *Адаптационные способности у военнослужащих в условиях прохождения срочной службы*. In: Revista recenzată Studia Universitatis Moldavia/Seria Științe ale educației. 2017, nr.9 (109), pp. 202-205. ISSN 1857-2103.
17. ЛЕОНОВА, Е. Проблема социально психологической адаптации детей и молодежи в условиях непрерывного образования/Е.В.Леорова//Мат.V Междунар.научно-практ. конф. «Человек-Образование-Профессия»: 6-8 июля 2009 года.- М.:ПИ РАО, МГППУ, 2009. - с. 24-27 (без данных)
18. МАКЛАКОВ, А. Личностный адаптационный потенциал: его мобилизация и прогнозирование в экстремальных условиях // Психологический журнал. Т. 22. 2001. №1. с. 16-24. ISSN 0205-9592
19. НАЛЧАДЖЯН, А. Психологическая адаптация: механизмы и стратегии / А. А.Налчаджян. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Эксмо, 2010. — 368 с. — (Психологическое образование). С.33-87. ISBN 978-5-699-36228-8
20. ПЛЯСКИНА, Т. Клинико-диагностические характеристики психических нарушений у военнослужащих срочной службы по призыву: Дисс.канд.мед.Наук. Москва., 2007., 220с. (без данных)
21. Психология экстремальных ситуаций: Хрестоматия / Сост. А.Е. Тарас, К.В. Сельченко. - М.: АСТ, Мн.: Харвест, 2002, 480с. ISBN S-699-07805-3
22. РЕАН, А. Психология и психодиагностика личности : теория, методы, исслед., практикум : арсенал практического психолога / А. А. Реан. - Санкт-Петербург : Прайм-

Еврознак, 2006 (М.: ФГУПП Детская книга). - 255 с.: ил., табл.; 21 см. - (Психология - лучшее: проект). ISBN 5-93878-209-0

23. СЕНОКОСОВ, Ж. Социально-психологическая адаптация к воинской службе: автореф. дис.канд.психол.наук.-М.,1989.-22с.

24. СОРОКО С., АЛДАШЕВА А. Индивидуальные стратегии адаптации человека в экстремальных условиях // Физиология человека. 2012. Т. 38, № 6. С.5-6 ISSN 0131-1646

25. ШАПЕЕВ, А. Становление субъектности в период перехода к юношескому возрасту как предмет содействия развитию старшеклассника [Текст] / А.С.Шапеев // Социально-психологические проблемы ментальности/менталитета. – 2014. – № 11. – С. 250-255 ISSN 2311-1283

26. **DZÎC I.** Dificultățile psihologiei militare și locul adaptării la mediul militar în această problematică/ In: Revista militară. Studii de executare și apărare. 2013, nr. 2 (12), pp. 78-86. ISSN 1857-405X

27. **DZÎC, I., STATI, U.** Psihologia situațiilor de criză în mediul militar. In: Revista militară. Studii de executare și apărare. 2015, nr. 1 (13), pp. 85-88. ISSN 1857-405X

28. ГОНЦА, В., **ДЗЫК, И.** Взаимодействие между адаптационным потенциалом и локализацией субъективного контроля у военнослужащих/ Conferința științifică internațională „Asistența Psihologică. Psihopedagogică și Socială ca factor al dezvoltării societății”, 2 -2013, Ed. a 2-a/coord șt. Igor Racu (et. al.) – Ch.; S.n.,2011, C.132-141. ISBN 978-9975-45-86-1

29. **ДЗЫК, И.** Взаимосвязь агрессии и нервно-психической устойчивости у военнослужащих с разным адаптационным потенциалом/Asistența Psihologică, Psihopedagogică și Socială ca factor al dezvoltării societății: conf. șt. intern.: Ed. a 2-a, 16 dec. 2011 / Acad. de Științe a Rep. Moldova, Univ. Ped. de Stat ”Ion Creangă”, Fac. Psihologie și Psihopedagogie Specială. - Ch., 2011. – Vol. 1. – P. 178-186. – Bibliogr.: p. 187 ISBN 978-9975-101-95-0

30. **ДЗЫК, И.** Особенности адаптации новобранцев в современном транзитивном периоде развития общества/ In: Revista militară. Studii de executare și apărare. 2019, nr. 3 (13), pp. 102-110. ISSN 1857-405X

31. **ДЗЫК, И.** Проективные методы исследования адаптационного потенциала новобранцев в условиях готовности обеспечения безопасности и обороны государства/ In: Revista militară. Studii de executare și apărare. 2018, nr. 1 (4), pp. 53-60. ISSN 1857-405X

32. **ДЗЫК, И.** Социально-психологические явления в русле военной психологии//Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, conferință interuniversitară (2019; Chișinău): Materialele conferinței interuniversitare 14 februarie 2019/col.red.:Marin Butuc. – Ed. a 4-a.- Chișinău: S.n.,2019. – С. 126-130 ISBN 978-9975-84-095-8

33. **ДЗЫК, И.** Социально-психологическая адаптация в свете различных теорий и гипотез/Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, conferință interuniversitară (2019; Chișinău): Materialele conferinței interuniversitare 14 februarie 2019/ col.red.: Marin Butuc– Ed. a 4-a.- Chișinău: S.n.,2019 – С. 130-134 ISBN 978-9975-84-095-8

34. **ДЗЫК, И.** Сущность, виды и факторы определяющие процесс социально-психологической адаптации/Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, conferință interuniversitară (2018; Chișinău): Materialele conferinței interuniversitare 1 martie 2018/col.red.:Igor Sofranescu. – Ed. a 3-a.- Chișinău: S.n.,2019. – С-241-247 ISBN 978-9975-84-082-8

35. **ДЗЫК, И.** Адаптационный потенциал и уровни его развития у новобранцев Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, conferință interuniversitară (5; 2020; Chișinău): Materialele conferinței științifice cu participarea internațională, Ed. A 5-a, 27 februarie 2020 - Chișinău: S.n.,2020. – С-200-206 ISBN 978-9975-3346-5-5

36. **ДЗЫК, И.** Оптимизация адаптационного потенциала посредством формирования характерологических особенностей личности новобранцев и компетенций их командиров/ Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice”, conferință interuniversitară Materialele conferinței științifice cu participarea internațională 24.02.2022 – Chișinău: S.n.,2022. – С. 110-114 ISBN 978-9975 – 84-164-1

37. **ДЗЫК, И.** Психосоциальные факторы адаптационного потенциала/In: Scientific Journal, Economics, Social and Engineering Year 6, Nr.1/2023 ISSN: 2587-344X („B” Category)

38. **ДЗЫК, И.** Взаимосвязь социально-психологического портрета личности новобранца с успешностью его адаптации к армейским условиям / În Psihologie revista științifico-practică ISSN 1857-2502 („B” Category) (în curs de editare)

АННОТАЦИЯ

Дзык Илона. Социально-психологическая адаптации новобранцев к армейским условиям. Диссертация на соискание ученой степени доктора психологии, Кишинев, 2023.

Структура диссертации. Работа состоит из введения, трех глав, общих выводов, рекомендаций, библиографии из 283 источников, 3 приложений и насчитывает 140 страниц основного текста, включает 40 таблиц и 24 рисунков. Результаты исследований опубликованы в 14 научных работах.

Ключевые слова: социально-психологическая адаптация, дезадаптация, личностные, социальные факторы, армейские условия, личность военнослужащего, новобранец, социально-личностные компетенции командиров.

Целью исследования Определение социально-психологических факторов адаптации/дезадаптации новобранцев к условиям армейской среды, а так же разработка, апробирование и оценка эффективности программы, направленной на развитие индивидуально-личностных особенностей военнослужащих.

Задачи исследования: выявить и представить теоретическую модель личностных характеристик адаптированной/дезадаптированной личности новобранца; выявить влияние социальных и внутриличностных факторов социально-психологической адаптации; составить социально-демографический портрет новобранца за последние 11 лет; разработать, апробировать и выявить эффективность программы по развитию индивидуально-личностных особенностей военнослужащих, разработать рекомендации для практической деятельности военного психолога в армейском подразделении.

Новизна и научная оригинальность: впервые в Республике Молдова было проведено лонгитюдное, психо-социологическое исследование социально-демографического портрета новобранца, а так же проведено научное, теоретико-экспериментальное исследование феномена социально-психологической адаптации новобранцев, проходящих срочную службу в Национальной Армии.

Решенная в исследовании значимая научная проблема: основана на определении факторов социально-психологической адаптации, влияющих на уровень сформированности индивидуально-личностных особенностей новобранцев, определяющих успешность их адаптации. А так же, на разработке программы на организационно-методическом уровне профессиональной деятельности психологических служб Национальной Армии, направленной на развитие индивидуально-личностных особенностей военнослужащих, направленной на оптимизацию адаптационного потенциала новобранцев и формирования социально-личностных компетенций командиров.

Теоретическая значимость исследования выражается в том, что полученные результаты дополняют, структурируют и конкретизируют научное знание о проблеме социально-психологической адаптации новобранцев к армейским условиям, а так же выявляет теоретико-прикладной профиль личностных характеристик адаптивной/дезадаптивной личности новобранца.

Практическое значение состоит в применении полученных знаний в работе военных психологов с целью оптимизации социально-психологической адаптации военнослужащих прибывших на срочную военную службу, а так же ориентации командиров на корректный отбор молодых солдат, рекомендованных для деятельности в экстремальных условиях.

Внедрение научных результатов: базовые результаты исследования были внедрены в практическую деятельность военных психологов Национальной Армии Республики Молдова. Основные выводы и рекомендации были включены в тематику Психологического гида деятельности военного психолога в Национальной Армии.

ADNOTARE

Dzîc Iona. Adaptarea social-psihologică a militarilor recent încorporați la mediul militar. Teza de doctor, Chișinău, 2023.

Structura tezei. Lucrarea este constituită din introducere, trei capitole, concluzii generale, recomandări, 283 de surse bibliografice, anexe, 140 pagini de text principal, 40 tabele și 24 figuri. Rezultatele cercetării sunt publicate în 14 lucrări științifice.

Cuvinte cheie: adaptare socio-psihologică, dezadaptare, factori psiho-sociali, mediul militar, militar recent încorporat, recrut, personalitatea militarului.

Scopul studiului: determinarea factorilor psiho-sociali ai adaptării/dezadaptării la mediul militar a militarilor recent încorporați, elaborarea și aprobarea experimentală a programului formativ de dezvoltare a caracteristicilor individuale ale militarilor.

Obiectivele studiului: elaborarea unui model teoretic al caracteristicilor personale ale personalității adaptive/dezadaptive a militarului recent încorporat; elaborarea portretului socio-demografic al militarului recent încorporat din ultimii 11 ani; identificarea factorilor psiho-sociali ai adaptării la militarii recent încorporați în Armata Națională; elaborarea, aplicarea și evaluarea eficienței programului de eficientizare a procesului de adaptare a tinerilor la mediul militar; elaborarea recomandărilor pentru optimizarea adaptării socio-psihologice a militarului recent încorporat.

Noutatea și originalitatea științifică: pentru prima dată în Republica Moldova a fost realizat un studiu longitudinal al profilului socio-demografic al militarului recent încorporat, precum și un studiu experimental al procesului de adaptare socio-psihologică a militarului recent încorporat, care execută serviciu militar în termen în cadrul Armatei Naționale al Republicii Moldova.

Problema științifică importantă soluționată constă în identificarea factorilor psiho-sociali, care influențează la nivelul de formare a caracteristicilor individuale tinerilor încorporați, determinând succesul adaptării acestora, precum și elaborarea unui program la nivel organizatoric și metodologic al activității profesionale a serviciilor psihologice ale Armatei Naționale, care vizează dezvoltarea caracteristicilor individuale ale militarilor, având drept scop optimizarea potențialului de adaptare a tinerilor încorporați și formarea competențelor socio-personale ale comandanților.

Semnificația teoretică a cercetării este exprimată prin faptul că rezultatele obținute completează, structurează și concretizează cunoștințele științifice despre problema adaptării socio-psihologice a tinerilor încorporați la mediu militar și conturează un profil teoretico-aplicativ al caracteristicilor personale ale personalității adaptive/dezadaptive a tânărului încorporat.

Valoarea aplicativă a lucrării: constă în posibilitatea aplicării cunoștințelor obținute în activitatea psihologilor militari în vederea optimizării adaptării socio-psihologice a militarilor încorporați pentru executarea serviciului militar în termen, precum și în orientarea comandanților în vederea selectării corecte a tinerilor soldați recomandați pentru activități în condiții extreme.

Implementarea rezultatelor științifice: rezultatele principale ale cercetării au fost implementate în activitățile metodologice ale psihologilor militari ai Armatei Naționale a Republicii Moldova. Concluziile generale și recomandările tezei de doctor, au fost incluse în Ghidul activității psihologice în Armata Națională.

ANNOTATION

Dzic Iona. Socio-psychological adaptation of conscripts to military conditions, Psychology PhD Paper, Chisinau, 2023.

The structure of the thesis. The paper includes an introduction, three chapters, conclusions, recommendations, 283 bibliographical references, 140 pages of main text, as well as 40 tables and 24 figures. The research results were published in 14 scientific papers.

Key words: socio-psychological adaptation, potential of adaptation, desadaptation, social role, psychological, environmental, educational factors, military conditions, recruit, social and personal competencies of commanders.

The goal of this research is a theoretical and practical study of the socio-psychological adaptation of conscripts to the conditions of military life, as well as the development, approval and evaluation of the effectiveness of the programme to streamline the process of adapting conscripts to the military environment.

Objectives of the study: to identify and present a theoretical model of personal characteristics of the adapted/disadapted personality of a conscript; to identify the influence of social and intrapersonal factors of socio-psychological adaptation; to compile a socio-demographic portrait of a conscript for the last 11 years; to develop, test and reveal the effectiveness of the program to improve the adaptive abilities of conscripts and the formation of an effective leadership style of unit commanders, to develop recommendations for the development of a conscript's adaptive abilities.

Novelty and scientific originality: which is based on the definition of social and psychological factors influencing the process of adaptation/disadaptation of conscripts, as well as on the need to develop a special program aimed at the development of certain characterological features of personality, which will determine the successful adaptation of conscripts to army conditions.

Topical scientific issue resolved in this: is based on determining the factors of socio-psychological adaptation that influence the level of formation of individual-personal characteristics of conscripts and determine the success of their adaptation. As well as on the development of a program at the organizational and methodological level of professional activities of psychological services of the National Army, aimed at the development of personal characteristics of servicemen, at optimizing the adaptation potential of conscripts and the formation of socio-personal competencies of commanders.

Scientific significance of the research is expressed in the fact, that the results obtained complement, structure and concretize the scientific knowledge about the problem of the socio-psychological adaptation of conscripts to military conditions.

The practical relevance is to apply the obtained knowledge in the work of military psychologists in order to optimize the socio-psychological adaptation of servicemen arriving for compulsory military service, as well as the orientation of commanders to the correct selection of young soldiers recommended for activities in extreme conditions.

Implementation of scientific results: the basic results of the research were implemented in the practical activity of military psychologists of the National Army of the Republic of Moldova. The main conclusions and recommendations were included in the Psychological Guide of Military Psychologist's Activity in the National Army.

UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 316.6:355.2(043.2)

DZÎC ILONA

**ADAPTĂREA SOCIAL-PSIHOLOGICĂ A MILITARILOR RECENT
ÎNCORPORAȚI LA MEDIUL MILITAR**

511.03 - PSIHOLOGIE SOCIALĂ

Rezumatul tezei de doctor în psihologie

Aprobat spre tipar: 28.05.2020
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar.: 1,2

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tiraj 60 ex
Comanda nr. 45

Tipografia Print - Caro
MD -2069 Chișinău, str. Henri Coandă, 7